

Durmuş Hocaođlu

Siyâset ve Felsefe

Muhalif, Yıl: 1., Sayı: 17., 12.05.2000-18.05.2000., s.11

Durmuş Hocaođlu, *Muhalif* Yazıları Sıra No: 16

Künye:

- Hocaođlu, Durmuş., “Siyâset ve Felsefe”, *Muhalif*, Yıl: 1., Sayı: 17., 12.05.2000-18.05.2000., s.11

Bu sûtûnu tâkip eden kıymetli okuyucularımın çok iyi hâtırlayabileceği üzere, bundan iki hafta önceki önceki yazımızda - *Muhalif*'in önce 15 numaralı ve bilâhare yeniden ve düzenlenmiş şekliyle 16 numaralı sayısında yayınlanan “**Büyük ve Müebbed Ülke**” ve **Dođu Türkistan**” başlıklı yazı- vermiş olduğumuz bir “arı” metaforunda şunu söylemiştik:

“Arı altıgen bal yapar; ama Geometri bilmez. Arı sâdece yapar, asla bilmez. İnsan ise, altıgen yapmadan önce zihninde altıgen tasavvuru oluşturur; işte bu, “altıgen ideasıdır”. Sonra bu idea irâde ile somutlaşır ve “nesne” olur.”

Bu tanım, öncelikle niçin her beşerî faaliyetin arkasında bir düşüncenin yattığını, yatması gerektiğini de hulâsaten îzah edebilmektedir: İnsan sâdece ‘yapan’ ve ‘eyleyen’ bir varlık değil, daha fazla birşeydir; ‘düşünerek yapan ve eyleyen’ bir varlıktır. Fakat “düşünce” denen şey, naif (çocuksu) şekliyle her Âdem evlâdında mevcut olmakla berâber onun da kademeleri ve kategorik tasnifleri vardır ve dahi bu tasniflerin en üst seviyesinde, “derinlikli, müteemmîlâne, virtüozca düşünme” bulunur. İşte, İnsan’ı yücelten ve yükselten asıl motor da budur: İnsan, daha açık ifâdesiyle, İnsanlık, ne kadar derinlikli, ne kadar müteemmîl, ne kadar virtüozca düşünürse o kadar yükselmekte, o kadar terfî etmektedir. Şu halde, yukarıdaki İnsan tanımlamasını biraz daha ileriye götürerek, şu hâle getirebiliriz: İnsan, sâdece ‘yapan ve eyleyen’ değil, hattâ sâdece ‘düşünerek yapan ve eyleyen’ de değil, daha-daha fazla bir şeydir: Derinlikli, müteemmîlâne, virtüozca düşünebilen ve bu düşünceleriyle “derinlikli, müteemmîl, virtüozca eyleyebilen” bir varlıktır. İşte bu kabîl en üst düzeydeki düşüncelerin tümünün birden adına “**Felsefe**” tâbir etmekteyiz. Mütefelsifâne düşünebilme, tek başına, derinlikli, müteemmîl, virtüozca düşünebilme ile anlatılmak isteneni anlatmaya muktedirdir.

Felsefe teriminin binbir türlü tanımı olmakla berâber, bütün bu tanımları çok kalın çizgilerle birkaç başlığa indirgemek kaabildir: **Derinlikli düşünme.**

Gerçi, Türkiye gibi, geçirmiş olduğu tarihî değişim sürecinin talihsiz bir ürünü olarak, birçok kişinin — hassaten dindar ve ??? — nazarında, Mukaddes Kitâb’ın 833 yerinde düşünmenin, derinlikli ve mütefelsifâne düşünmenin ve akletmenin emrolunmasına rağmen, hâlâ — evet hâlâ — Felsefe teriminin çok sevimsiz ve antipatik karşılandığını bilmemek imkânsızdır. Ama bunu göze almak gerektir; düşünce sâhasında fütûhata çıkmaya, hakîkati zaptetmeye niyetlenen bir serdârın göze almak mecbûriyetinde kaldığı birçok şeyden birisi de

budur: Bizzat kendi cemiyeti! Nebîler Başbuğu’nu ana yurdundan kovanlar bizzat cemiyeti, hattâ kendi akrabaları değil miydi!

Siyâset de İnsan Eylemleri’nin en önemlilerinden birisi olduğuna göre, onun da arkasında, onu besleyen, yönlendiren ve dahi anlamlandıran bir platform, bir muharrik kuvvet menşei ve menbâi olmak üzere derinlikli, müteemmîl, virtüozca, yâni kısaca söylendikte, mütefelsifâne düşünceler olmalıdır. Bunların tümüne birden ise, umumî mânâdaki **Felsefe**’den farklı olmak üzere, **Siyâset Felsefesi** tâbir edilmektedir.

Siyâset Felsefesi, bir tefekkür alanı olarak, alel-ekser, Siyâset Bilimi’nden ayrılmaktadır. **Siyâset Bilimi**, siyâsî müesseselerin ve münâsebetlerin oluşlarını, teşekkül ve tekevvünlerini ve işleyiş tarzlarını konu edindiği halde, Siyâset Felsefesi, bu müesseselerin ve münâsebetlerin *nasıl olması gerektiğini* konu edinir. Yâni, daha açık bir tasvîr ile, Siyâset Bilimi (İlm-i Siyâset), “olmakta olan”ı konu edindiği halde, Siyâset Felsefesi “olması gereken”i konu edinir; Siyâset Bilimi “olmuş ve/veya olmakta olan” ile, “şimdi ve burada olan” ile, “hâzır ve nâzır olan” ile, kısacası “**real**” ile alâkadar olurken, Siyâset Felsefesi, daha ziyâde ve esas itibâriyle “**ideal**” olan ile alâkadar olur. Bu sebeple, Siyâset Bilimi incelediği konulara, teknik tâbiri ile, “siyâsî şeyler”e, bir “değer” atfetmez; zira, real-olan, sâdece “var”dır; ne iyidir, ne de kötü. Halbuki Siyâset Bilimi, real-olan ile değil de ideal-olan ile, olması arzu ve alep edilen ile alâkadar olduğu için, ele aldığı “siyâsî şeyler”e, birtakım “değerler” atfeder, onları iyi-kötü, doğru-yanlış, hak-bâtıl gibi değer kavramları altında tetkik eder, değerlendirir ve hükümler verir. Bu sebeple de Siyâset Felsefesi aynı zamanda bir “değerler felsefesi”dir.

Bu farkların her iki disiplini birbirinden radikal olarak koparıp attığı sanılmamalıdır: Hem umûmî ve geniş mânâda Tarih, hem husûsî ve dar mânâda Siyâsî Tarih, Siyâset Tarihi, Düşünce Tarihi gibi kısmî tarihler, bir laboratuvar gibi çok dikkatle tetkik edildiğinde görülmezlik edilemeyecektir ki, şâyet, Siyâset üzerine mütefelsifâne düşünceler üretilmemiş; hassaten ve bâhusus, Siyâset Felsefesi’nin en önemli kavramı olan “**İdeal**”, ya da biraz daha genişletilmiş ifâdesiyle “**Siyâsî İyi İdeali**” üzerine denizler deryâlar mesâbesinde felsefî efkâr istihsal edilmemiş olsaydı, insanlığın anladığı ve tatbik ettiği siyâset, mağara adamları ya da yamyamlar seviyesinden daha yukarıya ref’ olunamazdı. Meselâ, *Hak, Hürriyet, Eşitlik, Kardeşlik, Adâlet, Meşrûiyet, Demokrasi* ve benzeri kavramların Siyâset alanında git-gide artan nisbette değerler kazanmaları, bu konudaki en mümtaz örneklerdir. Saydığımız işbu kavramlar öncelikle birer felsefî zihin egzersizi olarak, birer “**Siyâsî İyi İdeali**” olarak ortaya çıkmıştır; İnsanlık, binlerce yıldan beri geçirmiş olduğu tekâmül seyrinde bu kavramları kuvve’den fiil’e, düşünce’den hayat’a intikal ettirmiştir ve ettirmeye devam etmektedir. Yine vurgulayarak belirtelim ki, arkasında, kendi zamanlarında hemen dâima sözü dinlenmeyen, horlanan, tâkîbatlara ve hattâ işkencelere, zulümlere, yâhut alaylara, küçük düşürmelere mâruz kalan binlerce çilekeş düşünce adamı olmasaydı, Siyâset, bütünüyle bir Şeytânî San’at — veya Zenâat — ve Arz da bütünüyle Şeytan’ın Mülkü, Şeytan’ın hükümlerlik alanı, Augustinus’un düşünce tarihine hediye ettiği meşhur ve mârûf kavramında ifâde edildiği veçhiyle, **Şeytan Devleti (Civitate Satanis)** olurdu.

Fakat bu demek değildir ki, Siyâset, yâni bizzat fiilî, pratik siyâset uygulamaları filozoflar, mütefelsifler, düşünce adamları tarafından yapılsın; yâni bir memleketin yönetimi filozofların elinde olsun; ülkeyi feylesûflar, mütefelsifler, müteemmîl ve müteabahhir âlimler, hakîmler idâre etsin. Hayır! Bu, Grek dünyasında Platon’un, İslâm dünyasında ise Fârâbî’nin fikri idi. “**Akademik İktidar**”, veya “**Elitist-Entellektüalist Despotizm**”, yâhut “**Elitist-Entellektüalist Jakobenizm**” olarak anılan bu fikrin doğru olmadığı tarihî tecrübe ile, *ayne’l-yakîn*, sâbittir; hattâ bu fikrin ilk defa vâzı olmakla aynı zamanda patentini de elinde

bulunduran ve “*siyâset yapmak ve siyâsete katılmak her özgür yurttaşın (politikos) hakkıdır*” diyen Protagoras’a îtiraz ederek, siyâsetin ancak derin bir uzmanlık olması hasebiyle derin bir felsefe gerektirdiğini ve binâenaleyh, “**aydınlanmış elitler, filozoflar diktatorya**”sını ısrarla müdâfaa eden Platon dahi, gençlik dönemi eseri olan “Politei”de (Devlet) ileri sürdüğü bu tezinden kemal dönemi eseri olan “Nomoi”de (Kaanunlar) rücû etmiş, iyi yönetimin bilfiil filozoflar eliyle yürütülen siyâset ile değil, iyi kaanunlar vaz’ etmek ve iyi uygulamak ile kaabil olabileceği tezine gelmiştir. Bu konudaki en mâkul ve en haklı fikri ileri sürenin ise Kant olduğunu söyleyebiliriz: *Filozoflar memleketi yönetmemelidir; ama, yöneticiler de filozoflara kulak vermelidir.*

Evet: Kant da haklı, Protagoras da: Siyâset yapmak her özgür yurttaşın hakkıdır ve dahi, siyâset yapanlar, yâni makam-ı iktidar’da mukîm olanlar da filozofları, yâni, derinlikli, müteemmîl, virtüozca, kısaca söylendikte, mütefelsifâne düşünceler üretenleri dinlemeli; lâf olsun diye değil, gerçekten ve can kulağı ile dinlemeli; onlarla hiç yüz-yüze gelmese dahi fikirlerini ciddiye almalıdır. Ama Platon da haklıdır Fârâbî de; Siyâset’in çok yüce bir gayesi olmalıdır: Çok mükemmel bir “üstün iyi ideali”. Bu gaye, her İdea gibi bire-bir aynen tahakkuk etmeyebilir ve hattâ edemez; zira, o bir İdea’dır; tahakkuk edebilseydi İdeal değil Real olurdu. Lâkin, aslî gaye bu olmalıdır.

Tarih boyunca filozofların, hikmet âşıklarının ve sâhiplerinin fikirleri, her ne kadar onlar hayatlarında iken hem bizzat Toplum ve hem de Siyâsî Erk Sâhipleri tarafından küçümsense ya da ciddiye alınıp iltifat ve îtibâr edilmeyerek — çok güzel bir Türkçe deyimle “gel yukarı edilmeyip” — kendileriyle istişâre cihetine gidilmese de, zaman içerisinde onların üretmiş oldukları fikirlerin gücü karşısında boyun eğmek zorunda kalınmıştır.

Bunun en aslî sebebi, siyâset gücünü elinde bulunduranların insâfa gelmeleri, bu konudaki eserleri okuyarak nedâmet getirmeleri değil — bunu bugüne dek hemen-hemen hiçbir siyâsî güç sâhibi yapmamıştır ve bundan sonra da yapmayacaktır — bu fikirlerin Toplum’da yayılıp yaygınlaşması nefîcesinde Toplum’un onlara sâhip çıkmasıdır.

Ancak, bu gelişmenin temin edilebilmesi için, an-şart, Toplum’un kendisinin de kemal ve rüşd elde etmesi, bulûğa ermesi bir zarûrettir; yoksa, Cemil Meriç’in hârikulâde ifâdesiyle “*düşüncenin kuduz köpek gibi kovulduğu*” bir ülkede böyle bir şey beklenemez.

Aksi halde, insanların hâlâ kendi içlerinde Özgürlük ateşini tutuşturamadıkları, tutuşturmak istemedikleri; hâlâ özgürlüksüzlüklerinin farkında dahi olmadıkları, hâlâ kendi içlerindeki tutsaklıklarından memnun, mes’ud ve bahtiyar oldukları; hâlâ omuzlarının üstünde taşıdıkları şeyin Arş’ın Rabbi tarafından kendilerine ne için verildiğinin muhâsebesini yapıp, kendi beyinleri ile düşünmeye çalışmadıkları, hattâ buna ihtiyaç duymadıkları ve hattâ ve hattâ bundan rahatsız oldukları; kendi düşüncelerinin kendilerini alıp götürecekleri diyarlardan dehhâş bir sûrette ürperttikleri ve bu ürpertinin sâiki ile başkalarının kendi nâm ve hesaplarına düşünmelerine ve hüküm vermelerine izin verdikleri ve müsâade ettikleri; başkalarının, bir grubun, veya bir kişinin kendi vicdanlarına hükmetmelerine gönüllü olarak ve seve-seve rızâ gösterdikleri... hâsılı insanların “kendileri olmaktan korktukları” ve bu korkunun teşvîki ile “kendileri olmak istemedikleri” bir toplumda, elbette hâlâ zâlimler, diktatörler, despotlar, tiranlar için sürülecek çok saltanatlar, yenecek çok ekmekler vardır.

Çünkü böyle bir toplum, hâlâ olgunlaşmamıştır; hâlâ kemalden, rüşten, bulûğdan uzaktır; hâlâ kendisini “çocuk” gibi hissetmektedir; hayır sâdece hissetmekte değildir; o, hakîkaten çocuktur. O sebeple de her çocuk gibi, ayakta, kendi ayaklarının üstünde kendi gücü ile dikilerek duramayacak, kendi nefsi ile kaaim (kaaim bi-nefsihî) olamayacak ve mutlaka ve behemehal elinden tutacağı, yaslanacağı, dayanacağı ve gölgesinde huzûru bulacağı, kendisine velâyet ve vesâyet edecek bir velîye, bir vasîye; irâdesini huzûr-u kalb ile eline

vereceği; kendi irâdesini irâdesinin potasında eriteceği; kendi zâtını onun zâtında fenâ'ya erdireceği; ellerinde, *gassâl elindeki meyyit* gibi cansız, hayâtiyetsiz duracağı bir “Üstün Güc”e, bir “Yüksek Irâde”ye ihtiyaç duyacaktır. Böyle bir güç karşısına çıktığında, her gördüğü ulu şeye “Tanrı” sıfatını yakıştırıp secdeye kapanarak arz-ı ubûdiyet eden anakronik insanlar gibi bu velî ve/ya vasîleri kutsallaştıracak, secdeye kapanacak ve arz-ı ubûdiyet edecek, ya da, böyle bir güç bulamadığında, içindeki “itâat” ihtiyâcının dürtüsü ile kendi elleriyle yaptığı putlara tapan insanlar gibi kendi elleriyle bir put yapacak ve aslında kendi eseri olan bu puta, Eser’in Müessir’e nisbetle dâimâ tâlî bir ehemmiyeti hâiz olduğunu unutarak, onun kendi eseri olması hasebiyle kendisinden daha az mühim, ya da diğer bir ifâdeyle kendisinin ondan daha mühim olduğunu fehm ve idrâk edemeyecek ve ona tapınacaktır.

Esâretinden, hürriyetsizliğinden rahatsız ve müştekî olmayan bir toplumun düstûru, Fuzûliye nazîre yaparak söyleyelim,

**“Esâret derdinden hoşem, el çek ilâcından tabîb,
Kılma dermân kim, helâkim, zehr-i hürriyetindedir”**

olmalıdır.

★★★

Gelişmemiş bir toplum henüz kendi değerini de keşfetmemiş, içinde Hürriyet ateşinin tutuşmadığı, Esâret derdinden hoşnut olan, Hürriyet’i bir zehir telâkkî eden bir “çocuklar komünü”dür. Böyle bir komün, sâdece kendi canı yandığı zaman ve sâdece canının yanmasıyla mahdud olarak Hak, Adâlet, Hürriyet talebinde bulunur. Bu, *içgüdüsel* (insiyâkî, instintif) bir davranıştır; halbuki beşerî olan *düşünsel* (fikrî, kogitif) oldukça gerçek anlamda insânî olur.

Tekrar vurgulayarak belirtmeye gerek duymaktayım ki, içinde Hürriyet ateşi tutuşmamış, kendi değerini keşfetmemiş, kendisi olmaktan, kendi aklı ile tefekkür etmekten korkan bir cemiyet, henüz çocuktur ve her çocuk gibi mutlaka bir “baba”ya, bir Baba’nın kudretli ellerine ihtiyaç duyar; ne gariptir ki, daha sahîh ve daha net bir ifâdeyle, böyle kemâlattan mahrum bir cemiyette her zaman da böyle Baba’lar bulunur.

Baba, evlâdına herşeyi vermeye muktedir olduğu gibi herşeyi elinden almaya muktedir bir ‘üstün güç’tür. Nasıl ki olgun bir kişi artık babasına ihtiyaç duymayan bir insan ise olgun bir cemiyet de Baba’ya ihtiyaç duymayan, kendi-kendisine yeterli olabilen, kendi ayaklarının üstünde durabilen bir cemiyettir.

Ve yine mükerreren belirtmek isterim ki, böyle bir cemiyette hâlâ zâlimler, diktatörler, despotlar, tiranlar için sürülecek çok saltanatlar, yenecek çok ekmekler vardır. Böyle bir ülkede hâlâ Siyâset, kendilerinden *tam olarak ve hakikî mânâda* hesap sorulması imkân hârici olan, Devlet gücünden pay aldıkça daha da durdurulamaz olan siyâsetçilerin bir ali cengiz oyunu, bir talan ve bir zulüm cihazı olmaya devam edecektir.

★★★

“Türkiye bu tekâmül çizgisinin neresinde” deyû sual edilecek olursa, derim ki, muayyen bir hat aşılmıştır; ama yetmemektedir; bu hat, gereken eşik-değere yakındır, ama hâlâ onun altındadır. Çünkü, bu cemiyetin hâlâ içinde özgürlük ateşi tam yoktur, cılızdır, fersizdir, harlanmış değildir; bu ülke, hâlâ lâ-yüs’el ve lâ-yemût sıfatlarıyla muttasîf, gayr-i kaabil-i tenkîd, dokunanı ânında yakıp külünü göklere savuracak kadar güçlü fetişlerin hükümranlık

sâhasıdır. Hâsılı, küçümsenmemesi gereken bir hayli mesâfeler de kat edilmiş olmasına rağmen, hâlâ önümüzde çok uzun yollar bulunmaktadır.

Bunun için de, derinlikli, müteemmîl, virtüöz düşüncelere ihtiyâcımız var. Fakat, böyle bir yola girenin, ilk olarak kabul etmesi gereken şey, kendisine iltifat ve îtibar edilmeyeceğidir. Ama, entellektüel demek, aynı zamanda, bugün diktiği ağacın meyvesinin yârin alınamayacağını; aynı zamanda, “tarihe konuşan” bir insan olmaya rızâ gösterilmesi gerektiğini; ve dahi, aynı zamanda, ileride, şairin dediği gibi “*seng-i kabri kalmamışsa nâmu kalmıştır*” denecek olan kişi olmayı; çok kişi ile ve çok şey ile hesaplaşmak mecbûriyetinde kalabileceğini; ve hattâ bizzat çok değer verdiği kendi milleti ile dahi kavgalı olabilmeyi ve îcâb-ı hâlinde O’na meydan okumayı dahi göze almak gerekebileceğini peşinen kabul eden, gözü pek hakikat araştırmacısı demektir.

★ ★ ★

Daha çok işimiz var; daha aşılabacak çok yolumuz var; Bilgi’ye ihtiyâcımız var; Felsefe’ye ihtiyâcımız var.

★ ★ ★

Biraz Felsefe, Biraz Işık!

★ ★ ★

Bırakınız, felsefe hakkında hâlâ ileri-geri konuşanlar konuşmaya devam etsin; Sokrates’in dediği gibi, insanlar isteyerek kötülük yapmaz, Kötülük, Cehâlet’ten neş’et eder. Cühelâ taîfesi tarafından taşlanmanın bir Peygamber çilesi olduğunu da unutmayalım.

★ ★ ★

Evet: Bir kere daha ve mükerreren, dostlar:

Biraz Felsefe, Biraz Işık!

❧